

Реалізація ідеї розвитку креативності особистості в сучасних освітньо-виховних системах // Нові технології навчання: Наук.-метод. Зб./ Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Київ-Вінниця, 2012. – Вип. 71. – 296 с. – С.101-104.

*Ковальчук В.А., канд. пед. наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м.Житомир*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМАХ

В статье анализируются теоретические основы проблемы функционирования образовательно-воспитательных систем, определяются особенности реализации идеи развития креативности личности в современных образовательно-воспитательных системах общеобразовательных школ.

Ключевые слова: креативность, образовательно-воспитательная система, ее структура, типология, функционирование образовательно-воспитательных систем.

The article gives the analysis of theoretical basics upon the problems of educational system's functioning, defines the implementation specifics of the development ideas of personality's creativity in the modern comprehensive secondary schools' educational systems

Keywords: *creativity, educational system, educational system's structure, typology of educational system's functioning*

Розвиток системи освіти і виховання на сучасному етапі передбачає вирішення ряду протиріч: між глобальними і локальними проблемами; між універсалізацією і індивідуалізацією; між традиціями і сучасними тенденціями; між довготривалими і короткостроковими завданнями; між необхідністю змагання і прагненням до рівності можливостей; між небаченим розвитком знання і можливостями їх засвоєння та ін. Розв'язання цих протиріч характеризується інтенсивним пошуком нових підходів в організації освітньо-виховних систем навчальних закладів

Дослідження поняття освітньо-виховна система, визначення структури, аналіз особливостей функціонування повинно здійснюватися, на нашу думку, на принципах системного підходу (Л. Берталанфі, А. М. Аверьянов, В.Г. Афанасьєв, І. С. Блауберг, С. М. Садовський, Є. Г. Юдін і ін.), згідно з яким системні властивості об'єкта пов'язані з його структурою і не можуть бути прямо виведені з властивостей складових його елементів, а також на ідеях синергетики, що багато в чому продовжує основні положення системного підходу (С. І. Аршинів, Н. С. Князева, П. Курдюмов і ін.) і теорії виховних систем (Л. І. Новікова, Н. Л. Селіванова, П.В.Степанов і ін.).

Принцип системності є методологічним підходом до аналізу педагогічних явищ, де явище розглядається як система, що не є лише сукупністю його

елементів, а визначається структурою, в якій властивості кожного елемента характеризуються його місцем та значимістю в структурі. Більшість дослідників розглядають наступні особливості системи: по-перше, вона включає в себе набір компонентів (елементи, підсистеми), відносини і взаємодії, що складає цілісність її бачення. По-друге, система характеризується наявністю інтегративних якостей, які не завжди притаманні її окремим частинам. По-третє, систему можна представити як цілісне утворення лише тоді, коли забезпечується стійкість і об'єктивність існуючих відносин, взаємозв'язків.

На основі системно-синергетичного підходу ми розглядаємо освітню установу як цілісний сукупний суб'єкт освіти і виховання. Освітньо-виховна система характеризує власне педагогічний аспект функціонування навчального закладу відповідного рівня і профілю. Будь-яка така система складається з наступних взаємопов'язаних компонентів: цілей навчально-виховної та розвиваючої діяльності; змісту цієї діяльності (фіксованої в навчальних планах, програмах, підручниках, навчальних посібниках, комп'ютерних навчальних програмах, інформаційних, телекомунікаційних засобах); методів навчання, виховання та розвитку учнів (процесуально розуміється технології освітньої діяльності); засобів, що використовуються в педагогічному процесі; організаційних форм, в яких освітня діяльність реалізується з тим чи іншим ефектом. Б. З. Вульфів і Л. І. Новікова, досліджуючи виховні системи загальноосвітніх закладів, відмічають, що вони можуть бути не схожі одна на одну, але їм притаманне: загальне (визначається типом гуманістичної системи); одиничне (відображає творчість педагогічного колективу), особливе (визначається самотутністю і неповторністю виховної системи) [2,61].

Вивчаючи проблему виховних систем їх типології, російський дослідник Воропаєв М.В. виділяє такі чотири основних типи: гуманістична, авторитарна, нормативно-гуманістичні та фрагментарна виховна система. Основою для розробки типології виховних систем він обрав ціннісний параметр. Зокрема, гуманістичні виховні системи характеризуються особливим ціннісним ставленням до особистості, де індивідуальна свобода і творчість є безумовною; у авторитарних виховних системах загальноосвітнього закладу домінує ставлення до особистості дитини переважно як до об'єкту формування якостей, відповідно до моделі, яка ґрунтується на соціально політичних запитах і деяких "абсолютних" ідеях і цінностях; нормативно-гуманістичні виховні системи поєднують обидва види цінностей визначення моделі; фрагментарні виховні системи характеризуються полі ціннісним показником, тобто, наявністю декількох організаційно і психологічно визначених груп суб'єктів системи, які є носіями різного за значимістю ціннісного змісту для педагогічної реальності [1, 12].

Розвиваючи погляди російських вчених у дослідженні теорії виховних систем, ми визначаємо систему навчального закладу не як виховну систему, а більш ширше, враховуючи цілісність педагогічного процесу, особливості взаємодії суб'єктів, їх діяльність, спрямовану на вирішення основних

навчально-виховних завдань, досягнення основної мети – всестороннього і гармонійного розвитку особистості.

Наше дослідження проблеми освітньо-виховних систем базується на позиціях системного та синергетичного підходів, які передбачають розгляд цього педагогічного явища як відкритої, самоорганізуючої системи, дослідження всіх компонентів навчального процесу в єдності, з урахуванням закономірних взаємозв'язків, що дає можливість забезпечити ефективність навчально-пізнавальної, виховної, соціалізуючої функцій. Отже, освітньо-виховна система – це цілісне утворення, яке організується в процесі інтеграції основних компонентів освіти і виховання (мета, суб'єкти, їхня діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє розвитку і саморозвитку особистості, створенню своєрідного, розвивального та виховуючого середовища загальноосвітнього закладу. Освітньо-виховна система зорієнтована на конкретні умови, враховує інтереси і потреби реальних дітей і дорослих, тому вона не може бути ідентичною у різних регіонах, навіть у двох сусідніх навчальних закладах.

Для створення ефективної, цілеспрямованої освітньо-виховної системи школи необхідна реалізація таких організаційно-методичних умов:

- цілісна концепція розвитку школи, свій статут і програма, пакет базових документів;
- визначена структура внутрішнього управління, діяльність адміністрації, педагогічної ради, ради школи, різних органів педагогічного, батьківського та учнівського самоврядування, громадських рад тощо, які спрямовані на всебічний розвиток та розкриття творчого потенціалу учнів;
- загальношкільні традиції, функціонування загальношкільних організацій, об'єднань;
- призначення і виховні функції кожного суб'єкта педагогічного процесу; планування (перспективне і календарне) усіх сфер діяльності школи;
- аналіз результатів і впровадження їх у практику;
- науково-методичне забезпечення освітньо-виховної система навчального закладу.

Характер освітньо-виховної системи школи можна визначити на основі таких критеріїв:

- *цільовий* (які цілі є пріоритетними у школі);
- *діяльнісний* (який характер взаємодії між дорослими і дітьми, між суб'єктами системи);
- *соціальний* (взаємодія школи з оточуючим середовищем);
- *управлінський* (які напрямки управлінської діяльності є пріоритетними).

Провідним методом створення системи є метод педагогічного моделювання. Модель системи – це цілісне уявлення про освітньо-виховну систему, яка складається у конкретній школі. Осмислене створення нової

системи передбачає висування провідної ідеї, розробку побудованої на її основі концепції, оволодіння цією концепцією колективним суб'єктом системи, яка формується, створення зовнішніх умов, сприятливих для її удосконалення і розвитку.

Сучасними принципами шкільної освіти стали «свобода і плюралізм», адаптація до рівнів, особливостей підготовки і розвитку учнів. Правда, характер ініціатив «знизу» часто обертається стихійністю, випадковістю, безсистемністю цих новацій, їх недостатньою соціальною і науковою обґрунтованістю. Велика частина інноваційних процесів проходить під гаслом гуманізації освіти і виховання, що далеко не завжди адекватно відображає сутність змін, що відбуваються.

Основним стратегічним завданням системи освіти і виховання на сучасному етапі є створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних здібностей і можливостей, у розвитку її креативності. В англomовній літературі, як правило, терміном «creativity» позначають все те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового; власне процес такого створення; продукт цього процесу; його суб'єкт; обставини, в яких творчий процес відбувається; чинники, які його обумовлюють тощо. У педагогіці креативність розуміється з точки зору творчої продуктивності особистості, як здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

З огляду на це, багато шкіл одним із напрямків роботи обрали розвиток креативності учнів. Аналізуючи різні освітньо-виховні системи загальноосвітніх шкіл, відмічаємо два варіанти моделей роботи, які спрямовані на розв'язання цієї проблеми. Перший варіант – використання різних форм і методів по виявленню творчих, здібних дітей і залучення їх до діяльності усіх напрямів роботи школи. Другий варіант – постановка завдання по розвитку креативності кожного школяра визначається як системоутворююча діяльність освітньо-виховної моделі. Розвиток креативності визначається у всіх напрямках роботи. На нашу думку, другий варіант моделювання освітньо-виховних систем є більш перспективним, так як весь навчально-виховний процес направлений на розвиток креативності у всіх дітей. Звичайно, багато в чому залежить вирішення цього завдання від відповідального ставлення педагогів до виконання роботи. Адже, багато гарних прогресивних ідей нерідко на практиці перетворюються на формальне, шаблонне виконання «для галочки».

Дуже важливо, щоб освітньо-виховна система школи забезпечувала реалізацію особистісного підходу до навчання і виховання кожного учня, уважне ставлення до унікальності і своєрідності кожного учня; забезпечувалася у системі роботи школи організація життєдіяльності учнів як основи навчально-виховного процесу (навчально-виховний процес розглядається як процес життєтворчості учнів відповідно до їх вікових потреб, психофізичних особливостей, сенситивних періодів розвитку кожної дитини); стимуляцію творчої активності кожного учня; гуманізацію міжособистісних стосунків; інтеграцію в соціокультурне середовище.

На сучасному етапі розвитку освіти і виховання проблема вивчення структури, типології, функціонування освітньо-виховних систем потребує подальших наукових пошуків, з метою створення цілісної педагогічної теорії.

Література:

1. Воропаев М.В.
Теоретические основы построения типологии и воспитательных систем
/Воропаев Михаил Владимирович автореф. доктора педагогических наук ,
13.00.01 - Общая педагогика, история педагогики и образования, Москва, 2003.
256 с.
2. Новикова Л. И. Воспитательная система: исходные позиции // Советская педагогика. – 1991. – №11. – С. 61-64.